

Маја Станковић
ПОСЛЕ СВЕГА

Уредник
Зоран Колунџија

Маја Станковић

ПОСЛЕ СВЕГА

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

Реч аутора

Више од десет година прошло је ош како је ова прича први пут штампана до читалаца.

У међувремену сам се мењала. Била о стварима о којима данас могу да пишем.

Вратила сам се овом рукопису не да га поправим, већ да га сагледам друшћачијим очима – пишем, зрелијим, можда и искренијим.

Зато је ово издање друшћачије. Не по суштини – она је остала неакнућа. Али неке реченице сада пишу друшћачије. Неки делови су нестали, неки су пронашли свој прави облик.

Ако ову књију читаће први пут – добродошли.

Ако јој се враћаће – можда ће је сада осетићи на начин на који сам је и ја коначно разумела.

Хвала вам што сте јој дали време.

Маја Станковић

1.

Стајала сам пред вратима која су деловала масивније него икад пре. Као капија кроз коју не смеш да крочиш јер знаш да иза ње више ништа није исто. Рука ми је дрхтала на кваки, као да ће ме спржити ватра ако је притиснем. Срце је ударало као бубањ у ратној песми – држе, јаче, луђе. Удахнула сам нагло, отворила врата у трзају, а затим их ослоњена телом, готово панично, затворила за собом. Стиснуте песнице удариле су у дрво, немоћне и тихе, али болне.

„Зашто?“, просиктала сам кроз зубе, док су ми сузе пекле образе. „Зашто баш нама?“ Моја душа јецала је у тишини, као провалија која никада не враћа оно што узме.

Нисам се померила. Као укопана, гледала сам собу својих родитеља – време смрзнуто у тренуцима пре него што је свет стао. Татин сто поред прозора, прекривен уредно сложеним фасциклама, као да га чека да се врати с посла. Ормар – још пун њених хаљина, његових кошуља, свега што је носило њихов мирис. Све је било нетакнуто. Јер тако је морало бити. Ако нешто померим, као да ћу им обрисати постојање.

Закорачила сам тихо, скоро молећи да под не шкрипи и села на табуре испред огледала. Тамо је стајала бочица маминог парфема, полупразна, али вечна. Прстима сам је дотакла. Рука ми је дрхтала, као да држим сувенир из света који више не постоји. Нисам је отворила. Нисам смела. Чуло мириса је најбоља веза са прошлошћу. И без тога је превише тешко.

На комоди, породична фотографија. Јована поред маме, поред тате ја. У позадини фонтана – неправилног облика, као да је неко набацао камење без реда, па му се, изненада, поткрала хармонија. Тај несклад је имао смисла. Четири насмејана лица као да су ме у неверици посматрала – овековечена срећа у свету који се распао... мој осамнаести рођендан. Тог дана сам добила прстен с малим дијамантом – мамин. Рекла је: „Ја сам тати поклонила дијамант, а он је мени заузврат поклонио овај.“ Тог дана сам га ставила. Тог дана сам последњи пут веровала да је срећа нешто што може да траје.

Како се све наједном распршило... као да гледам неким туђим, а не својим очима. Све је наједном изгубило своју форму. Живот... све је изгледало безоблично.

Недеља, први дан у месецу. Магла, клизав пут, оштра кривина. Провалија. Аутомобил без даха. Вест без боје.

Све је стало.

Задрхтала сам. Устала и пришла кревету. Руком сам прешла преко покривача, савршено затегнутог, као да је неко још увек бринуо о њему. А онда сам се срушила. Доследно. Колена су ми клецнула, тело клонуло, као да сам изгубила гравитацију. Села сам на под, обгрлила колена рукама и спустила чело на њих. Било је то моје склониште. Тако сам чувала парчиће душе да се не распау по поду, да их неко не изгази, не заборави.

Од те ноћи, од тог проклетог првог дана у новембру, више ништа није било исто. Ни сада, годину и по касније, бол није напустио моје биће. Срећа ту и тамо зауца на врата моје душе, провири, али се не усуђује да их широм отвори и распакује кофере.

У данима после несреће, тетка и теча су стигли одмах. Надали су се да ћу ја бити јака, да ћу пазити Јовану. Али ја...

нисам могла да дишем, а камоли да будем нечији ослонац. Зидови око мене били су високи, хладни, од челика. Нико није могао да допре до мене.

Седела сам тако, сатима, данима, без гласа, без покрета. Време је изгубило форму. Дани и ноћи су се стапали у густу маглу. Није било снова. Није било ничега.

„Не знам више шта да радим,“ чула сам течу како шапуће из ходника, можда месец дана након несреће.

„Емотивна патња је много тежа од физичке“, одговорио је непознат женски глас. „Без обзира на године, овакву врсту бола никада не заборављамо јер је интензивнији од физичког. Он има привилегију међу мислима...“

„Све ја то добро знам, само не знам на који начин да јој помогнем. Неприступачна је. Да ли бисте ви покушали да разговарате са њом? Мора да постоји начин да се допре до ње.“ Течин глас је звучао очајно.

Проверила сам челичне зидове свог градића. Чврсто су стајали. Била сам безбедна.

А онда – удар. Врата су се залупила.

Јована.

Улетела је у собу као ураган. Бесна. Мокрих очију и дрхтавог гласа.

„Е, нећеш!“, викнула је. „Не можеш овако да се предаш, Маријана! Не може!“

Збуњено сам је погледала. Или барем мислим да јесам.

„Погледај ме!“ наредила је, а затим су њени дланови дотакли моје лице – ледени, стварни. „Знам да те боли. И мене боли, до кости!“

Покушала сам да је игноришем, да се вратим својој тачки у празнини.

А онда – шамар.

Звук је пресекао ваздух. Моје мисли. Тишину.

Очи су ми се отвориле. Видела сам је. Стајала је испред мене као светионик, јецајући, дрхтећи, али јака. И пркосна.

„Потребна си ми, Маријана!“ завапила је. „Немој и ти да одеш. Остала си ми само ти!“

Поћредна си ми, Маријана... Поћредна си ми, Маријана... одзвањало је кроз челичне зидове мог градића. Мене шреба... моја сесѝра, моја Јована.

Те речи... разбиле су челик. Зидови мог унутрашњег града почели су да се руше, један по један, у прашини и болу. Тло се затресло. Или сам то ја? Ридала сам. По први пут. Сузе су ми потекле као река која је предуго задржавана. Уграбила сам јој руку.

„И ти си мени потребна“, шапнула сам, дрхтаво, али искрено.

Бол ме је ломио, кидао нит по нит онога што сам некада била. Како сам могла да је оставим саму да се бори са тим лавиринтом туге? Била сам сломљена, да – али и себична. Никада више не смем да јој окренем леђа.

Гурнула сам у страну слике сећања и бесно обрисала сузе, умала, отресла се као рањена животиња и кренула ка вратима. *Мораћу да се саберем ѝре нећо шћо се Јована враћи.*

2.

Застала сам на прагу собе, бацила последњи поглед на оно место где сам изгубила дах и време. Згрчила вилицу, прогутала кнедлу и појурила уз степенице. Нисам желела да идем даље од собе мојих родитеља. Знам, не могу побећи – бол није пролазан гост. Он се усели, промени намештај, префарба зидове, и остане.

Без даха сам ушла у своју собу, отворила фиоку пуну дискова, аутоматски узела један, убацила га у лаптоп. Мелодија је била нежна, али довољно снажна да ме полако раствара. Бочели и Сара... *Time to Say Goodbye*. Затворила сам очи и уронила у каду. Пена с мирисом лаванде обавила ме попут загрљаја који сам желела, али нисам смела да тражим.

Кад је последњи тон утихнуо, зачула сам кашаљ. Тргла сам се. Срце је прескочило такт.

Отворила сам очи. Јована је седела на ивици каде, насмејана.

„Ти баш волиш ову песму“, рекла је, лагано, као да ништа није било.

„Волим“, узвратила сам. „Колико седиш ту?“

„Минут. Можда два.“ Слегла је раменима. „Хајде пожуре. Купила сам хаљину!“

„Значи потребна ти је конструктивна критика?“

„Наравно!“ Поскочила је с пода. „Хајде, Маријана!“

Завршила сам купање, умотала се у пешкир, брзо осушила косу. Обукла тренерку, мајицу и нестала у правцу Јованине собе.

Док сам корачала ка њеној соби, помислила сам колико је Јована одувек била... другачија од мене. Никада није

тражила да је воле – а чинило се да ни сама никога не воли. Нити се трудила. Газила би преко свега да би постигла свој циљ, и никада се не би осврнула. Ходала је светом подигнуте браде, с погледом који је људе претварао у сенке. Уживала је док су је мушкарци гутали погледом, док су јој девојке завидно мериле фигуру, реченице, лак за нокте.

За разлику од доследне, самоуверене Јоване, ја сам била тиха. Емотивна до тачке пуцања. Увек обазрива, увек спремна да помогнем. Али с једном великом маном – била сам непредвидива. Из мене је могла да излети реч, одлука, бол, без најаве. Као ветар који мења правац кад му се прохте.

Отворила сам врата Јованине собе и одмах је угледала. Окретала се пред огледалом, обучена у нову хаљину која јој је савршено пратила линију тела. Плава коса коју је годинама фарбала падала јој је низ леђа, а сваки покрет главом био је театралан, као да је свесна ефекта који оставља.

„Изгледаш као да си управо сишла са насловнице – елганција с примесом бунта“, рекла сам искрено, док сам је посматрала.

Забацила је косу преко рамена и питала, уз нервозан осмех: „Сигурно?“

„Теби боље стоји твоја природна боја“, рекла сам тихо, више за себе. „Али... разумем, плава даје ту неку... опасну ноту, зар не?“

Засмејала се. „Мораш мало да застрашиш свет, да те не поједу чим изађеш из куће.“

„Па да, јер си ти стварно застрашујућа“, подигла сам обрву.

„Ох, ћути и гледај. Хаљина?“

„Пун погодак.“

Јована се закикотала, забацила још једном косу као да је на писти, па ми пала у загрљај.

„Хвала ти“, прошапута.

3.

Тихо предење лаптопа шапутало је ритам тишине. Седела сам на кревету, склупчана међу јастуцима, с *Нечистиом крвљу* у рукама. Поглавље које сам читала одавно је изгубило смисао – речи су се стапале у сенке слова, а мисли су ми бежале. Тек куцање на вратима пренуло ме је из тог полу-транса.

„Слободно“, рекла сам тихо, не подижући поглед. Чекала сам. Тетка? Јована? Не, Јована никада није куцала.

Врата су се једва одшкринула, али се нико није појавио.

„Да ли си сигурна?“, Миланов глас пробио је тишину попут нежног подсетника на спољашњи свет.

Подигла сам поглед. „Наравно да јесам. Улази већ једном.“

Ушао је полако, са осмехом који ме увек избаци из равнотеже – полуосмех који је носио дозу самоуверености, и таман толико кајања да ме разоружа.

„Имам“, накашљао се па додао, „неколико услова.“

Осмех ми се отео контроли. Услови? Као да ми треба изговор да га пустим унутра.

„А то су?“ потрудила сам се да звучим заинтригирано.

„Први – мораш да признаш да ти недостајем кад нисам ту, а правиш се јака.“

Осетила сам како ми образи благо горе, али нисам му дала то задовољство. Само сам слегла раменима.

„Други – да ми дозволиш да те љубим док не заборавиш како се зовеш. А трећи...“

„Само три?“, наслонила сам се на лакат и погледала га с прикривеним подсмехом.

„Могу додати још неколико ако си расположена за преговоре.“

„Не, не! Довољно су три. Тај трећи?“

„Ако си гладна, рекао бих да је право време за примирје.“ Спустио је поглед, као да је тек тада осетио властиту рањивост.

Мој стомак га је издао пре него што сам стигла да одговорим. „Улази већ једном“, рекла сам кроз смех.

Врата су се широм отворила, а Милан је ушао балансирајући послужавник.

„Вама на услузи, мадам“, театрално се наклонио.

У тој сцени, у том осмеху, на трен сам заборавила да свет може да боли. Крајичком ока сам пратила сваки његов покрет. Био је то он – мој Милан. Висок, са таман толико неуредном косом да изгледа као да је ветар умешао прсте у његову свакодневицу. Црне очи, дубоке као ноћ, увек су имале ту моћ да ме разоружају. И то самопоуздање... носио га је као скројено одело, лако. Фармерке су му стајале довољно добро да се начас изгубим у мислима, али брзо сам се тргла. Није смео да зна колико ме још увек узбуђује његов долазак.

Сео је поред мене, ставио послужавник између нас. Пица. Омиљена. Наравно да зна.

„Знаш да ћеш ме увек купити на глад“, промрмљала сам, покушавајући да прикријем колико сам срећна што је ту.

Пољубио ме је у чело.

„А где су ти пољупци до бесвести?“, побунила сам се, као да се такве ствари подразумевају.

„Прво – храна. Онда – заборав“, рекао је и скинуо јакну. Бацио ју је на крај кревета као да је ту већ годинама. Као да никада није ни одлазио. Као да му тело зна мој кревет боље од мене.

Гледала сам га – ту његову лежерност, сигурност, то самопоуздање које ме истовремено и привлачило и излуђи-

вало. Био је доктор. Син познатог лекара. Навикнут да уђе и преузме простор. Али кад би ми се насмејао – кад би ми пришао с тим својим гласом и погледом – ја бих заборавила и ко сам и где сам.

„Па, докторе, шта смо то имали данас? Да ли си некој младој жени улепшао дан?“

„Како то мислиш?“ Тргуно се, или се мени само учинило.

„Једноставно. Јеси ли некој жени рекао да ће постати мама?“

„Ах, то.“ Насмејао се.

„Да, то. А на шта си ти мислио?“

„Наталитет је у порасту.“ Застао је па тише додао: „Маријана, знаш да не волим да разговарам о послу.“

Погледала сам га, покушавајући да ухватим траг у очима. Али није га било.

„Опет Софка?“ узео је књигу с мог кревета. „Шта ти је запело овај пут?“

„Питам се, да ли се данашње Врање много разликује од Бориног Врања.“ Узела сам књигу назад, отварајући је на означеној страници. „Слушај само овај део“, рекла сам и почела да читам, а он ме је гледао с пажњом која ме увек подсети зашто га волим. Али већ тада, негде између реченица које сам му читала и његовог тихог одобравања, осетила сам – нешто се у њему променило. Или у мени.

И тада је пала прва сенка. Не знам да ли је то био осећај да му постајем свакодневица, или слутња да ћу ускоро постати само фуснота у његовој књизи. Али била је ту. Прва сенка. И мирис пиеце није могао да је прикрије.

Не знам када сам заспала. Сећам се само тоpline његових груди под мојим образом, и ритма који ме успавао – као да слушам песму коју моје срце зна напамет.

„Маријана...“ чула сам нечији глас, тих, опрезан. „Маријана, пробуди се.“

Покушала сам да отворим очи. Капци су ми били тешки, мисли замућене. У полумраку сам разазнала Јованино лице. Била је тиха, али будна. Наравно да је будна.

„Заспала сам“, промрмљала сам, покушавајући да се саберем.

„Очигледно.“ Подиже обрву, поглед јој пада на Милана који спава. „Хоће ли остати ноћас овде? Да закључам капију?“

„Не знам“, шапнула сам.

„Шта да радим?“

„Капија...“ покушала сам да се насмејем. „Ја ћу. Иди, спавај.“

„Лаку ноћ“, рекла је тихо и отишла из собе, нечујна као сенка.

Окренула сам се ка Милану. Још увек је спавао, мирно, усне благо раздвојене. Деловао је тако мирно да ми је било жао да га пробудим.

„Милане“, шапнула сам.

Није реаговао.

Нагнула сам се и додирнула му раме. „Милане.“

Тргнуо се и одмах сео, погледао на сат и промрмљао нешто неразговорно. „Прошла поноћ“, рекао је.

„И ја сам заспала“, признала сам.

Брзо је навукао јакну. Покрети су му били брзи, али не груби. Био је тих, као да не жели да пробуди нешто у мени.

„Идем“, рекао је, тихо.

Сишли смо низ степенице у тишини. Врата су тихо шкрипнула док смо излазили у двориште. Ноћ је била хладна, оштра. Ветар је носио лишће, ваздух је мирисао на влагу и асфалт.

Стајали смо поред његовог црног мерцедеса. Светла куће била су далека и мутна, као рефлексија стварности из које се он удаљава.

Окренуо се ка мени и пољубио ме у образ. Кратко, неодољиво.

„Лаку ноћ“, рекао је.

„Лаку ноћ“, поновила сам, иако сам желела да кажем: Не иди још.

Гледала сам како се удаљава, како му светла нестају у мраку. Остала сам да стојим крај капије док их није потпуно прогутала ноћ.

Ушла сам у кућу и села у фотељу. Миланов мирис је још био свуда око мене, као невидљива сенка.

Узела сам даљински, тражила било шта што би ми одвукло мисли. На крају сам стала на Дискавери канал – нешто о старим аутомобилима и још старијим механизмима. Чипова радионица. Нисам пратила. Након једне епизоде, устала сам и пошла на спрат. Не знам ни зашто, али сам пожелела да видим Јовану.

Лагано сам отворила врата. У соби је све бљештало од боја – превише за мој укус. Гардероба је била разбацана свуда: преко фотеље, лежаја, пода. У њеном хаосу владала је савршена логика коју је само она разумела.

Једном сам се усудила и отворила фиоке ормара. Чарапе су биле неизбежан детаљ у свакој фиоци. Мој ормар је за њу био хаос од ормара. Мој ормар? Па, добро.

Приближила сам се, тихо, и села крај њеног кревета.

Спавала је. Њена плава коса расута преко јастука, лице мирно, скоро детиње. Била је прелепа. Можда лепша од мене. Можда само другачија.

Нагнула сам се и пољубила је у образ. „Лаку ноћ“, шапнула сам.

Затворила сам врата за собом. Тихо. Као да не желим да пробудим не само њу – већ ништа из прошлости што би ме поново сломило.

4.

Окрнула сам се на бок. Кроз завесу и размакнуте венецијанере допирало је светло – лењо, поподневно. Нагло сам устала, као да ће ми време побећи кроз прсте, али ме је свет закривљених зидова и вртоглавице приземљио. Седела сам на ивици кревета са затвореним очима, чекајући да соба престане да плеше.

„Подне?“, промрмљала сам, зачуђена сатом. Нисам се сећала када сам последњи пут тако дуго спавала. Чудан немир ми је шапутао да јурим – али нисам знала где.

У купатилу сам опрала лице леденом водом, као да покушавам да се пробудим из сна који се залепио за кожу.

У глави – галама. Насмејана лица из прошлости пролазила су као филм – другари из гимназије, разне згоде и незгоде... и једно лице које се издвајало. Сања.

Сања је била мој ветар у леђа, мој смех у поноћ, моја логика кад бих ја изгубила компас. Након гимназије, само је рекла: „Идем у Италију. Факултет? Дођавола с тим!“ И отишла. Без драме, без поздрава са тротоара. Од тада је нисам видела.

А недостајала ми је. Недостајала ми је на онај начин на који ти фали неко ко те зна боље него што ти знаш себе.

Као да је прочитала мисли, телефон је затреперио. Нова порука.

САЊА: Замисли да сам јуџинска правила љубавнице и сећала се њеног израза кад сам први пут савијала крем и креслу љубавлаку заједно. Још ме љубавиш због ње?

ЈА: Трауматично искуство, да знаш. Ипак, фалиш ми кад јод оћворим њејлу крема.

Насмејала сам се кроз уздах и оставила телефон крај јастука. Тај кратак дијалог био је довољан да дан поприми другачије нијансе. Сунце се већ лагано повлачило, сенке су се ушуњавале кроз прозор, а у мени се мешала тиха захвалност што негде, иако далеко, постоји неко ко ме још памти као некад.

Устала сам лагано и отишла да се спреим. Нисам планирала да изађем, али Милан је инсистирао. Рекао је да му треба ваздух, а ја, нисам знала како да му кажем не.

Ноћ је прекрила град када сам напустила Миланов аутомобил и застала да га испратим погледом. Слабашни поветарац доносио је мирисе разноврсног цвећа из суседних дворишта. Звезде су сијале високо на небу, као да су се надметале у сјају, сваком својом искром тврдећи да су светлије него икад пре. Ипак, највећу светлост даривао је месец који се шепурио међу звездама у својој комплетној пуноћи.

Ноћ је била нестварно лепа, закључила сам. Из оближњег кафића допирали су гласови и брзи тактови музике, доприносећи магичној атмосфери ноћи. Горко сам се осмехнула присетивши се како су ми ти звуци сметали и иритирали ме до сржи када сам била паралисана болом. Кад ми је срце певало као вечерас, ти су ми звуци деловали као незаобилазан део савршене ноћи. Каква иронија!

Тихо сам откључала врата и ушла. Светло у ходнику било је упаљено као и сваке друге ноћи. Кућа никада није била у потпуном мраку.

„Владимире!“ огласила се тетка.

„Ја сам, тетка!“ Прошла сам кроз велику собу и застала на вратима кухиње.

„То си ти, мила. Мислила сам да се Владимир вратио.“ На тренутак се окренула и нежно ме погледала. Лице јој је било уморно, али у очима је пламтела она вечита топлина коју само она има – жена која није родила децу, али је мене и Јовану волела као да нас је под срцем носила. Њене руке биле су вечито заузете – кухињом, цвећем, брижним гестовима. Била је мешавина блажности и мудрости, какву само жене из унутрашњости носе у себи – тихе, а снажне.

„Тетка, шта то радиш? Знаш ли ти колико је сати?“ Искрено, ја нисам знала, па сам погледала на ручни сат. „Ускоро ће поноћ, тетка!“

„Прија ми да радим нешто рукама.“ Модлицом је извадила кекс из теста и ставила га у плех, па ми главом показала према загрејаној рерни.

„Где је теча?“

„Пословни састанак, ваљда. Знаш какав је он, увек искрсне нешто.“

„Недеља је. Шта је то толико важно да није могло да сачека до сутра?“

„Не знам, мила. Знаш да не волим да забадам нос где му није место. Ако Владимир жели да чује моје мишљење, питаће“, говорила је док је из савршено развијене коре вадила кекс. „Молим те, додај ми плех.“

Дивила сам се тој сталоженој и стрпљивој жени, њеној неизмерној љубави према течу и безграничном разумевању за његов посао.

„Где си одлутала?“

„Ту и тамо.“

„Ах, да! Знам где је то. Неколико пута сам била тамо“, једноставно је рекла. Насмејала сам се.